

PREDMODERNA HRVATSKA KNJIŽEVNOST U EUROPSKOJ KULTURI: KONIAKI I TRANSFERI

Kulturni transferi u ranonovovjekovnoj kajkavskoj književnosti

Znanstveni kolokvij

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

12. prosinca 2022.

**Predmoderna hrvatska književnost
u europskoj kulturi: kontakti i transferi**

(IP-2020-02-5611 Econtra)

Znanstveni kolokvij

**Kulturni transferi u ranonovovjekovnoj
kajkavskoj književnosti**

Filozofski fakultet u Zagrebu

12. prosinca 2022.

Odsjek za
kroatistiku

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ivan Ronger, *Anđeo*, Kapela Sv. Jurja u Purgu Lepoglavskoj (zidni oslik)

Uvod

U okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost *Predmoderna hrvatska književnost u europskoj kulturi: kontakti i transferi (Econtra)* jedna je dionica posvećena kajkavskoj dopreporodnoj književnosti i književnoj kulturi. U nacionalnoj filologiji ta je kultura, zbog političkih, pa i estetskih razloga, dugo bila podosta zanemarena te su važniji prinosi njezinu poznavanju bili prije rezultat individualnih napora nego sustavne brige. Ipak, neki su od istaknutih slavista i klasičnih filologa, od Vatroslava Jagića i Milivoja Šrepla do Olge Šojat, dali vrijedne znanstvene priloge o pojedinim djelima, autorskim opusima ili žanrovima. U posljednjih pak tridesetak godina stara se kajkavska književnost intenzivno objavljuje u transkripciji, nerijetko s pretiscima i popratnim studijama. No i pokraj toga mnogo je tema ostalo otvoreno. Osobito se to odnosi na pitanje kulturnih transfera. Kultura je sjeverozapadne, kajkavske Hrvatske, usto što joj je latinski bio službeni jezik, uvelike interferirala s austrijskom, mađarskom i talijanskom kulturom, u 18. stoljeću i s francuskom i engleskom. Konačno, kajkavska je kultura ponešto dijelila i sa štokavskom i čakavskom Hrvatskom. Stoga je ona plodno polazište za istraživanja kulturnih transfera i različitih procesa pregovaranja, prisvajanja i adaptacija.

Namjera je skupa stoga da u široku rasponu pristupa – od tradicionalnoga filološkoga do novijih pristupa proizašlih iz različitih kulturnih obrata – identificira i (re)interpretira različite modele ranonovovjekovnih kulturnih transfera, bilo da je riječ o vjersko-poučnoj prozi i žanrovima vezanima uz vjerske obrede, bilo o svjetovnoj književnosti. Jednako su tako iz očišta teorije transfera zanimljivi i znanstveni žanrovi ili tekstovi za praktičnu uporabu. Na kolokviju će tako biti riječi o različitim oblicima kulturnih transfera u kajkavskoj vjerskoj prozi, svjetovnoj lirici i drami, kao i u jednom latinskom djelu.

Lahorka Plejić Poje

Program

- 10,00 Otvaranje kolokvija
Voditelj: Davor Dukić
- 10,20 Ivana Brković: Čitanje emocija u djelu *Pervi otca našega Adama greh* Jurja Habdelića
- 10,40 Tomislav Bogdan: *Pesme horvatske* i predlošci strani, dio drugi
- 11,00 Jasmina Lukec: *Horvatske popevke svetske* Marka Mahanovića
- 11,20 Rasprava
- 11,40–12,00 *Stanka za kavu*
Voditeljica: Zrinka Blažević
- 12,00 Kristina Grgić: Krizmanićeva kajkavska inačica Miltonova *Izgubljenog raja*
- 12,20 Davor Dukić: Dva kajkavska prijevoda prve drame Karla von Eckartshausena
- 12,40 Goranka Šutalo: Što je prosvjetiteljsko u anonimnim kajkavskim dramama *Čini barona Tamburlana* (1801) i *Mislibolesnik iliti Hipokondrijakuš* (1803)
- 13,00 Rasprava
- 13,15 Predstavljanje knjige *Hrvatska kajkavska duhovna proza XVII. i XVIII. stoljeća*, prir. M. Korade, Zagreb, MH, 2021. (Govore: Boris Beck i Lahorka Plejić Poje)
- 13,45–15,00 *Stanka za ručak*

Voditeljica: Ivana Brković

- 15,00 Zrinka Blažević: Svetojeronimski kult u okviru ranonovovjekovnog ilirskog ideologema
- 15,20 Lahorka Plejić Poje: O Marijinu kultu i „čudesnim pripečenjima“ u *Kinču osebujujom* Petra Berkea
- 15,40 Boris Beck i Barbara Štebih Golub: Kristijanovićeve *Knjiga Tobijaša iz Svetoga pisma Staroga zakona na horvatski prenešena*
- 16,00 Bojana Schubert i Željko Dugac: U potrazi za Hipokratom u predilirskoj kajkavskoj riječi
- 16,20 Ivana Olujić: Adam Mixich: kroničar Hrvata u Keči u Rumunjskoj
- 16,40 Rasprava
- 17,00 Zatvaranje kolokvija

Boris Beck

(Fakultet političkih znanosti, Zagreb)

Barbara Štebih Golub

(Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb)

Kristijanovićeva *Knjiga Tobijaša iz Svetoga pisma Staroga zakona na horvatski prenešena*

Iskustva mnogih europskih naroda svjedoče da u povijesti razvoja nacionalnih jezika prijevodi *Biblije* zauzimaju posebno mjesto. Međutim, prijevod *Biblije* nikada nije samo jezično pitanje, već i indikator društveno-političke situacije (Berković 2018., Lujčić 2011., 2018.). Unutar bogate hrvatske biblijsko-prevoditeljske baštine književnokajkavska je dionica veoma slabo istražena. Temom ovoga rada jest prijevod *Knjige Tobijaša* što ga je načinio i u svojem kalendaru *Danica zagrebečka* 1845. objavio Ignac Kristijanović (1796.–1884.), kajkavski vjerski pisac i važan pučki prosvjetitelj. U radu se propituje zašto je upravo priča o *Tobijašu*, *Tobiji*, prva cjelovita biblijska priča objavljena u *Danici*.

Slijedeći recentne spoznaje traduktologije općenito i biblijske traduktologije koje svoj interes s gramatičkoga i leksičkoga poznavanja ishodišnoga i ciljnoga jezika pomiču na poznavanje kulturnoga, povijesnoga i društvenoga konteksta nastanka prijevoda te na recipijenta prijevoda, tj. koje se sve više usmjeravaju prema komunikativnosti i funkcionalnosti prijevoda (Kade 1980., Reiß, Vermeer 1991., Salevsky 2001.) i spoznaja da biblijsko prevođenje nije samo prevođenje teksta, nego i prenošenje poruke izrečene u vremenski i prostorno udaljenoj kulturi i civilizaciji, Kristijanovićev se prijevod određuje kao komunikativni tip prijevoda. Takvo se određenje argumentira obilježjima samoga teksta, tj. bilješkama kao paratekstnim elementima (Genette 1997.) usmjerenima na recipijenta kojega se želi podučiti (ne samo vjerskim istinama), ali i zabaviti.

Ilustracija uz naslovni list u knjizi Josipa Bedekovića *Natale solum*,
Wiener Neustadt 1752.

Zrinka Blažević
(Filozofski fakultet, Zagreb)

Svetojeronimski kult u okviru ranonovovjekovnog ilirskog ideologema

Štovanje Sv. Jeronima bilo je tijekom ranoga novog vijeka vrlo rašireno na kajkavskom području, poglavito u Zagorju i Međimurju, u čemu je vrlo važnu ulogu odigrao pavlinski red. Kult Sv. Jeronima osim toga predstavlja egzemplaran model predmodernih kulturnih transfera jer vuče podrijetlo iz srednjovjekovne glagoljaške tradicije i poljskog sarmatizma da bi se potom inkorporirao u okvire ranonovovjekovnog ilirskog ideologema. Stoga će se u ovome radu analizirati diskurzivne realizacije i ideološke upotrebe svetojeronimskog kulta unutar ranonovovjekovnog ilirskog ideologema od početka 16. do sredine 18. stoljeća. Prateći diskurzivne modifikacije kulta Sv. Jeronima od uvrštavanja u katalog nacionalnih svetaca u govoru *De origine successibusque Slavorum* dominikanca Vinka Pribojevića do sakralne apoteoze u nacionalnoj hagiografiji *Natale solum* Josipa Bedekovića, ukazat će se na promjene njegovih ideoloških funkcija u rasponu od sakralizacije ilirskoga jezika i pisma do sakralizacije nacionalno-političkog teritorija „suvremenog Ilirika.“ Time će se pokušati pokazati da ideologijska transformacija toposa o nacionalnim svecima paradigmatički reflektira razvoj ranonovovjekovnog ilirskog ideologema u cjelini.

Ivana Brković
(Filozofski fakultet, Zagreb)

Čitanje emocija u djelu *Pervi otca našega Adama greh* Jurja Habelića

Pervi otca našega Adama greh (Graz, 1674) isusovca Jurja Habelića (1609–1678) jedno je od najvažnijih i razmjerno dobro istraženih djela iz korpusa ranonovovjekovne kajkavske književnosti, a u ovom radu istražiti će se iz emocijološke perspektive. Uzimajući u obzir da je riječ o vjerskom, moralno-didaktičkom tekstu koji se odlikuje osobitom žanrovskom i retoričkom impostacijom (barokni traktat s elementima propovijedi; Pajur 2009), u radu će se osvijetliti reprezentacija onog tipa emocija koje se, noseći teološki naboj, u stručnoj literaturi obično kvalificiraju kao religiozne (Roberts 2006/2021; Riis i Woodhead 2010; Cummins 2021 i dr.), a kojima se pribrajaju, između ostalog, zahvalnost, krivnja, kajanje, suosjećanje i dr. S tim u vezi nastojat će se pokazati da u Habelićevu djelu, nastalom u ozračju posttridentskih reformi i isusovačke duhovnosti, odjekuje i tadašnja „sveta retorika“, koja je, naglašavajući vezu između razumijevanja i afekata, zagovarala „intenzivno emocionalan stil“ (Shuger 2004). Pritom će se analizom emotiva (Reddy 1997) fokusiranom na emocionalne iskaze Habelićeva angažiranog pripovjedača-propovjednika ukazati na tekstualne strategije iskazivanja i, posebice, pobuđivanja emocija kao i na njihovu pragmatičku svrhu, kao još jednog istaknutog obilježja (tadašnje) vjerske literature.

Tomislav Bogdan
(Filozofski fakultet, Zagreb)

Pesme horvatske i predložci strani, dio drugi

Nevelika pjesmarica Katarine Patačić *Pesme horvatske* smatra se najvažnijom zbirkom svjetovne lirike u kajkavskoj književnosti 18. stoljeća. Nastala je 1781. u Varaždinu, sadržava velikom većinom ljubavnu liriku, čini je 31 pjesma, a Katarina Patačić je po svemu sudeći odgovorna za prikupljanje tekstova i organiziranje njihova prepisivanja, a ne za njihov nastanak. Prije deset godina pošlo mi je za rukom da otkrijem kako je cijeli drugi dio zbirke, u kojem se nalazi 15 kraćih pjesama, sastavljen od prepjeva arija iz dviju glazbenih drama Pietra Metastasija (1698–1782), jednoga od najpoznatijih dramskih pisaca 18. stoljeća. U ovome ću izlaganju pokazati da su još neke pjesme iz Patačićkine zbirke prijevodi iz suvremene talijanske književnosti. Riječ je o nezanemarivu broju stihova, znatno većem od onoga što ga sadržava 15 prevedenih Metastasijevih arija iz drugoga dijela zbirke, pa je prema sadašnjim spoznajama očito da *Pesme horvatske* zapravo imaju značaj prijevodnoga projekta.

Igrokaz.
Krivi sud zverhu štabitstva y porodá.

briča } Grofi od Minroca. Lemira nyerisa Kobi
irobicki }
f Laganaki njihov Lriex Zanovick pravdobranitel
brca Dalovacka wdova Franov Okhsbernd
Chin biva u Gradu Grofov od Minroca. Jeden Etami Moud.

Berovi Bohaz.

Glazenyje prvo.

Imbriča jektoje bingiu, Franov na red meche kidu
nito je procehje ono, da zmed vsrek krejorkih nijedna
bifku velikakhev y Bogateh vektu vrednost nedaje, kak
shiva, dobrotivnost: ako ja mene ka prav procehnoga
lati bochem, tati moram zatoske praus ^{terstati} ~~zatoske~~, da budu
k pribitju druge procehne vchivit; drugach bogactvo
a ceme, pred mojem okom. Tviliko ztotni budvih mored
byno five, da meni praus veprehe prir. krotkij, koje meni
pokolenny dozjeva: kviliko ih mora pod bremenim pofa
ornici kotitise, da meni ovd Zlato pridajin, koje vu man
u troffinov! Takigremend pri ovoh pretrespamyu od jsm
njati.
and. Naj gvoztijm tujih mitost! daih ja mitim. Menifa
dajm ovi danast jako nemioni; vce valkrat videlprav, da
ve iz oči padaju, y njihová turobnost kase, da nyimi nei
percu lesi; ja ih ni spad neti bil vu pretrespamyu pretengy
e brim mitostim gospodine! da ja morebiti njihovú alovtym
i tujim pament Tajice je vnotkuvata, go kakovij plin.
ti lujoj jelyi vchayennoj povch hat je spaj; da ja nyih
Tate. Dobri Franov. xakaj bi ja nate pravit bil? ti
bih mene, vrex dvojnost.
ranov. Taklo je mitostim gospodim. ^{ter} vz cele Dufke. 201.

Davor Dukić
(Filozofski fakultet, Zagreb)

Dva kajkavska prijevoda prve drame Karla von Eckartshausena

Karl von Eckartshausen (1752–1803) – bavarski pisac, pravnik i arhivist – ostao je u njemačkom pa i u dijelu europskog kulturnog pamćenja prisutan ponajprije kao autor utjecajnih ezoterijskih spisa te kao politički publicist. I premda njegov dramski opus obuhvaća osam tekstova napisanih u vremenskom rasponu od 1778. do 1800. godine, taj je segment Eckartshausenova stvaralaštva u germanistici uglavnom zaboravljen. Činjenica da su u hrvatskoj kajkavskoj književnosti poznati prijevodi njegovih triju drama predstavlja stoga svojevrstan kroatistički izazov. U ovom se prilogu analiziraju dva kajkavska prijevoda prve Eckartshausenove drame – *Das Vorurtheil über den Stand und die Geburt* (1778) – nastala u relativno dugom vremenskom odmaku od izvornika (anonimni iz 1821. te prijevod Jakoba Lovrenčića objavljen 1830. godine). Analiza se osim na kompozicijske i sadržajne usporedbe usredotočuje i na karakter transfera idejng supstrata Eckartshausenova teksta.

Kristina Grgić
(Filozofski fakultet, Zagreb)

Krizmanićeva kajkavska inačica Miltonova *Izgubljenog raja*

Kajkavski prozni prijevod *Izgubljenog raja* (1667., 1674.) Johna Milтона iz pera Ivana Krizmanića (1827.) zauzima osobito mjesto u hrvatskoj književnoj kulturi kao prvi i donedavno jedini cjeloviti prijevod toga spjeva (do prijevoda Mate Marasa iz 2013. g.), nastao na početcima anglo-hrvatskih kulturnih transfera. Unatoč tomu, donedavno je prebivao na marginama hrvatske književne i kulturne povijesti, poglavito zbog pripadnosti kajkavskoj jezičnoj i književnoj tradiciji, koju su preporodna gibanja potisnula u korist štokavštine ubrzo nakon nastanka Krizmanićeva prijevoda.

Na tragu novijih nastojanja za revalorizacijom Krizmanićeva prevoditeljskog rada i dopreporodne kajkavske književnosti i kulture općenito, u okviru kojih je prvi put objavljen i rukopis Krizmanićeva prijevoda (2005.), u izlaganju će se razmotriti njegovi temeljni književni i izvanknjiževni aspekti i dosezi. Pozornost će se napose posvetiti njegovu spoju poučne i obavijesne s književnom namjenom, odnosno Krizmanićevim nastojanjima da potencijalnim čitateljima približi i pojasni Miltonov izvornik i njegovu enciklopedijsku erudiciju, kao i (ne)mogućnostima prijenosa specifičnih obilježja Miltonova zahtjevna pjesničkog izraza u kajkavsku prozu. Krizmanićevo preispisivanje Miltonova glasovitog ranonovovjekovnog izvornika u kajkavskome književnom jeziku u tomu će se smislu moći promatrati kao plodonosno spajanje kajkavske, engleske i europske književne tradicije u kontekstu prosvjetiteljskih, ali i (pred)romantičkih strujanja, te ujedno kao sastavni dio šire europske recepcije Miltonova djela, koja se intenzivira u 18. i 19. stoljeću.

Nagovor na kriegovom mladosti.

1.

Dan za dnevom kak prechadya,
 Vraka vosa kak boji,
 Neme ljo ni mladosti
 Poroškovo, daga ni;
 Peva lita vugosnosti
 U ostale kadosti,
 Kampu priska, Kampu zikla?
 Poroškova prca kofne.

2.

Ish je dalka zakum pravi,
 Kad vce doba varovita,
 Na kotingeh, ketti vuglen
 Na perhasti, zaknita,
 Dola stoprav, gda cvititche
 Doba d nych pogone,
 Chlovci zgotna, ali kopano,
 Kakov blago imatje.

3.

Lega sitha brova dneve
 Kak zgovodi, vobki zna,
 Tcha kovan mladost shodi:
 Kada mifela da vgoti:
 Nili tuga, nili balost,
 "Kamaj" vrede nezvati?

***Horvatske popevke svetske* Marka Mahanovića**

Kajkavska je ranonovovjekovna lirika sačuvana pretežito u rukopisnim pjesmaricama, koje su u domaćoj književnoj historiografiji rijetko analizirane u cjelini, pa ih se promatralo uglavnom na osnovi pojedinih pjesama kojima se nastojalo utvrditi autorstvo i koje su višekratno objavljivane u različitim izborima. Izlaganje će se usredotočiti na dosad neistraženu rukopisnu pjesmaricu Marka Mahanovića *Horvatske popevke svetske* (1814), koja je rezultat poziva biskupa Maksimilijana Vrhovca iz 1813, upućena svećenicima na skupljanje hrvatskoga jezičnog blaga. Dat će se opis pjesmarice te će se pažnja usmjeriti na pojedine pjesme rukopisa koje su se u kajkavskoj sredini prenosile u različitim inačicama. Usto, pojedine teme i motivi (dolazak proljeća, slavljenje lovačkog života) zabilježeni su i u lirici drugih europskih književnosti (njemačka, srpska).

Ivana Olujić
(Filozofski fakultet, Zagreb)

Adam Mixich, kroničar Hrvata u Keči u Rumunjskoj

Kad su krajem 18. stoljeća u okviru reorganizacije Vojne krajine Zagrebačkoj biskupiji oduzeti posjedi u Pokuplju, a u zamjenu joj dane zemlje u Banatu, u Torontalskoj županiji, obitelji predijalaca, koje su time dovedene u znatno nepovoljniji položaj od dotadašnjega, bile su prisiljene preseliti se više od 400 km istočnije, u četiri bannatska sela: Neuzinu, Klariju, Bolu i Keču. Nakon Prvog svjetskog rata, razgraničenjem između Rumunjske i Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, prva tri od tih sela našla su se na srpskoj, a zadnje – Keča (Checea) – na rumunjskoj strani granice. U svojim novim selima Hrvati nikada nisu bili većina, ali držali su ih zajedno jezik – kajkavsko narječje koje su donijeli iz Pokuplja – i katolička vjera. Danas su, međutim, gotovo sasvim asimilirani.

Adam Mixich (1896. – 1984.) autor je knjige *Tako je bilo...*, podnaslovljene *Kronika o Hrvatima u Keči*. U njoj, oslanjajući se na znanstvena istraživanja i arhivsku građu, iznosi najprije porijeklo svoje obitelji, a zatim i svoj životopis, koji je istodobno i povijest Keče i kečanskih Hrvata kroz gotovo cijelo 20. stoljeće. Najemotivnije su vjerojatno stranice koje govore o deportaciji hrvatskih obitelji u prvim godinama komunizma u Bărăgan, stepsku ravnicu na istoku Rumunjske. Knjigu je preveo na rumunjski i kao dvojezično izdanje 2020. objavio autorov unuk Francisc Mixich.

Ilustracija uz naslovni list u knjizi Petra Berkea
Kinč osebujni slavnoga orsaga horvackoga, Graz 1775.

O Marijину kultu i „čudesnim pripečenjima“ u *Kinču osebujnom* Petra Berkea

Djelo Petra Berkea *Kinč osebujni slavnoga orsaga horvackoga* (1765?, 1775) osebujan je priručnik namijenjen hodočasniciu u Mariju Bisticu. Dosad se o njemu pisalo u nekoliko navrata, a objavljeni su i transkripcija i reprint (A. Jembrih, 1995). U ovome izlaganju bit će riječi o devetom poglavlju *Kinča*, koje sadrži Marijine mirakule, odnosno „čudnovita pripečenja“ koja su se događala po zagovoru Majke Božje Bistričke. Berke, neko vrijeme župnik u Mariji Bistici, donosi oko 130 narativnih „mirakulomov“, koji datiraju od 1684, kada počinje njihovo bilježenje, do 1764. godine. Ta će se zbirka promotriti u kontekstu srodne hodočasničke literature, a zatim i u kontekstu srednjovjekovnih Marijinih mirakula, pri čemu će se posebno razmotriti žanrovske specifičnosti Berkeovih „pripečenja“.

CZVET SZVÉTEH,
ALI
SIVLENÝE, Y CHINI
SZVET CZEV.

Kateri
Vu našiem Horvatzkem, illi Szlovenszkem Or-
szagu z-vádkium pobosnoizjum, y z-prodeklum zadnye
tri meszeczce Leta, najime:

Lifzopada, Vízefveščaka, y Grudna
postupuje.

Zkupa y drugač Evezcevy ošezbujnešega, y švezcešega sika, nam-
na chudo, y našezbujnyve iz vnošeh veruvanya vručeh; y
povsenišnych Pitzezev zebani,

Vízakojniczkem vře jezickem, kakti Dışchtém, Luřinanzkém, Krajnižekem,
&c. Izvojen ostagom napševno pošezavnyti;
vezda pok

Z-Milofčium Prězvcitě nčba, y zemlye Kralyicze
BL. MARIE DĚVICZE

Zvěřdu Horchure milofčite izkazujiché,
Všem vernem křesčian sčim *duřičiam Horvářškoga Orřzaga* š-
napřede, y dšobovnem Pšřstřnem šo pšelčichuzi *prodečkovyřga, na*
jesuše šo napševno ševno padani,

1 na naš Szlovenskě jezik z-dopučienym Pogřzavov, po dobocvolnyem trudu
P. HILARIONA GASPAROTTI Reda Sz. Paula pševyoga
Puščhenika přelofeni 1760.

Štampani vñ Bechu př sopoldu Vnamu Kaliwořa, leto 1761.

PREODICHENI
NEBA, Y ZEMLYE
KRALYICZI,
DEVICZI BOGORODICZI
M A R I I,
KATOLICHANSZKE CZIRKVE
BRANITELICZI,
SZVETOGA CHISZLA
ZAGOVORNICZI,
OBCHINSZKI VSEZH MATERI,

Obšěři Hochure Chudnoviti,

Z-kautczem izvřech noš, Alduvanye Czvetě ovoga.

Robert Hostet

V Szaki dan Kralyem, y velkem Herzercem
vucheni, y rzumni lyudi, kněže šavole
z-velikm akčbjum, y malivokzjum na-
pravlyete podavaju, pšřpšujm, y alduřm
po kojeh imaru napševno vñ kněži požov-
vlyenem, velkú šzvořemni delu izvřediz-
y proti vřzem tekmezcom pomoch, y obrubnu zádobiti ut-
řanye unaju. Ja prevzetneři od nyh, Těbe najplumeměřm
z-mez vřžeh Kralyicze, najveřku šzvetě ovoga Gořpuz izbi-
řam; kotoři vřže ovo može pošřzuvanye dijem, prikali-
řem, alduřem; da pod obrambu unena tvořesa oru izvřediz-
koju imati nemore od mene: zádobi od Tebe; ter ako ne
řzvořum: řzanovito z-Tvořim razvřetizže Czvetek ov řzve-
řozřujum. Niti bolřtu Pomochiczu imati nemorem, kak
A 2

Bojana Schubert

(Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Zagreb)

Željko Dugac

(Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb)

U potrazi za Hipokratom u predilirskoj kajkavskoj riječi

Istraživanje mjesta na kojima se susreće starokajkavska pismenost s velikim starogrčkim medikusom Hipokratom iznjedrilo je nekoliko kulturnih i napose jezičnih transfera. Riječ je ponajprije o stranim idejnim utjecajima, odnosno o višestoljetnom putovanju Hipokrata i njegovih medicinskih postulata od antičke Grčke, preko arapskih prijepisa i ponovnih latinskih prijevoda, do kajkavskog Varaždina u 16. stoljeću ove ere. Dok su medicinski tekstovi koji se pripisuju Hipokratu objedinjeni u zbirci *Corpus Hippocraticum*, glavnim se izvorom za proučavanje života toga grčkog liječnika tradicionalno smatrao tekst rimskog liječnika Sorana (kraj 1. – početak 2. st. n. e.). S vremenom je Hipokrat ušao u legendu, a priče o njemu stavljane su u kontekst aktualnih događanja i problema medicinske zajednice i samog društva. U počecima kajkavske pismenosti Hipokrata spominje Antun Vramec u svojoj *Kronici vezda znovič spravljenoj...* (1578), iz koje je dalje crpao, između ostalih, i Pavao Ritter Vitezović. Među dvama je autorima, a osobito među Vitezovićevim izdanjima *Kronike* (1696, 1744), zamjetan jezični transfer i raznovrsna redigiranja. Na Hipokrata se jednako tako poziva Hilarion Gašparoti u *Cvetu sveteh* (1761).

Što je prosvjetiteljsko u anonimnim kajkavskim dramama *Čini barona Tamburlana* (1801) i *Mislibolesnik iliti Hipokondrijakuš* (1803)

Iako se o anonimnim kajkavskim sjemenišnim dramama *Čini barona Tamburlana* i *Mislibolesnik iliti Hipokondrijakuš* u hrvatskoj književnoj historiografiji dosta pisalo, u izlaganju se stavlja fokus na prosvjetiteljske elemente navedenih drama te ih se nastoji preciznije definirati u kontekstu katoličko-prosvjetiteljskog rada zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca, pod čijim se okriljem i razvija kazališna djelatnost u zagrebačkome biskupskom sjemeništu na Kaptolu. U tom je smislu važan upliv socijalne i ekonomske problematike te oslonac na ekonomske ideje Nikole Škrleca. Pritom se uzimaju u obzir specifičnosti žanrovskog određenja i poetike sjemenišnih kajkavskih drama kao i politički kontekst francusko-austrijskih ratova te prodiranja ideja Francuske revolucije (jakobinci) na prostor središnje (Banske) Hrvatske. Transfer ideja vidljiv je stoga ponajprije u utjecaju (austrijskog) katoličkog prosvjetiteljstva okarakteriziranog djelatnošću biskupa Vrhovca, koji je uistinu bio *spiritus movens* kazališne djelatnosti u zagrebačkome sjemeništu na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće.

Organizacija kolokvija

Projekt Hrvatske zaklade za znanost Predmoderna hrvatska
književnost u europskoj kulturi: kontakti i transferi
(IP-2020-02-5611 Econtra)
Filozofski fakultet u Zagrebu

Predsjednica Organizacijskog odbora

Lahorka Plejić Poje

Organizacijski odbor

Dolores Grmača

Davor Dukić

Zrinka Blažević

Nakladnik

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Za nakladnika: Domagoj Tončinić

Urednica

Lahorka Plejić Poje

Oblikovanje i slog: KaramanDesign

Tisak: Kolorklinika

ISBN: 978-953-379-044-2

CIP zapis dostupan je u računalnom katalogu Nacionalne i
sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001155025

Ilustracija na naslovnici: Ivan Ranger, *Sveto Trojstvo s anđelima*,
Kapela Sv. Jurja u Purgu Lepoglavskoj (zidni oslik, detalj)

Odsjek za
kroatistiku

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu